

Täysistunto

Torstai 12.1.2023 klo 16.00—17.59

6. Lakialoite laiksi potilasasiavastaavista, sosiaaliasiavastaavista ja vammaisasiavastaavista

Lakialoite LA 79/2022 vp Merja Mäkisalo-Ropponen sd ym.

Lähetekeskustelu

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valio-
kuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja. — Avaan keskustelun. Esittelypuheenvuoro, edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.33 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Nyt tulee hiukan pidempi esittelypuheenvuoro kuin äsken.

Tämän tekemäni lakialoitteen tarkoituksena on lisätä hallituksen esitykseen laiksi potilasasiavastaavista ja sosiaaliasiavastaavista, eli hallituksen esitys 300/2022, vammaisasiavastaavan tehtävä. Aloite on siis tarkoitus käsitellä yhdessä hallituksen esityksen HE 300/2022 vp kanssa. Vammaisasiavastaavan tehtävänä on edistää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja vammaisten oikeuksia sekä palveluiden saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Lakialoitteen takana on huoli vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen haasteista sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa. Pelkona nimittäin on, että vammaisten asiat jäävät muiden asioiden jalkoihin eivätkä he saa tarvitsemaansa huomiota.

Vammaiset itse ovat kokeneet, ettei potilasasiavastaavalla tai sosiaaliasiavastaavalla — tai kuten tähän asti se nimike on ollut potilasasiain ja sosiaaliasiain, mutta nyt uudistetut käsitteet tulevat olemaan potilasasiavastaava ja sosiaaliasiavastaava — ei ole aina aikaa eikä tietoa vammaisuuteen liittyvistä erityistekijöistä. Vammaiset kokevat usein ja ovat minulle aika usein ottaneet kantaa myös näistä asioista, että heidän tarpeensa ja oikeutensa jäävät toteutumatta sosiaali- ja terveystieteiden palveluissa. Vammaiset asiakkaat ovat myös muita haavoittuvammassa asemassa ja usein tarvitsevat enemmän apua asioinnissaan ja tarvittavien palveluiden saannissa. Tämän takia on tärkeää, että tulevaisuudessa kaikilla hyvinvointialueilla toimisi vammaisasiavastaavia, joilla olisi vaadittava osaaminen ja toimivalta vammaisten asiakkaiden neuvontaan ja oikeuksien edistämiseen.

Myös yhdenvertaisuusvaltuutettu on osoittanut huoltaan vammaisten oikeuksista ja palveluista hyvinvointialueilla. Joulukuussa yhdenvertaisuusvaltuutettu lähetti hyvinvointialueille kirjeen, jonka otsikkona oli ”Yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjinnän ehkäise-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 148/2022 vp

minen hyvinvointialueilla”. Kirjeessään yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa muun muassa tilojen esteettömyyttä, palvelujen saavutettavuutta, kohtuullisia mukautuksia, vammaisneuvoston kuuntelemista sekä vammaispoliittisen ohjelman tarpeellisuutta hyvinvointialueilla. Vammaisasiavastaavat edistäisivät muun muassa kaikkia näitä asioita ja toisivat päätöksentekoon ja palveluiden kehittämiseen tarvittavaa asiantuntemusta vammaisten asiakkaiden oikeuksista ja tarpeesta.

Suomihan on ratifioinut YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista, jonka tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen ihmisarvon kunnioittamista. Sopimuksen artiklassa 25, Terveys, puolestaan säädetään vammaisten henkilöiden oikeudesta parhaaseen mahdolliseen terveydentasoon ilman syrjintää vammaisuuden perusteella. Tämän käytännön toteuttamiseksi tulee myös sosiaali- ja terveyspalveluissa kiinnittää erityistä huomiota vammaisten oikeuksien toteutumiseen sekä henkilökunnan tietouteen vammaisten oikeuksista, tarpeista ja itsemääräämisoikeudesta. Vammaisasiavastaava edistäisi näiden oikeuksien toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollossa, ja vammaisasiavastaava edistäisi myös palveluiden esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Olen huomannut viime aikoina keskusteltuani myöskin ihan ammattihenkilöiden kanssa, että monet ammattihenkilöt eivät edes tiedä, mitä tarkoittaa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus.

Monissa kunnissa toimii jo vammaisasiamiehiä — nimike siis tällä hetkellä vammaisasiamies — ja tämän tehtävän perustamista pohditaan myöskin joillakin hyvinvointialueilla. Tällaista viestiä olen saanut. Vammaisten oikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen takaamiseksi on tärkeää, että myös vammaisasiavastaavan tehtävän järjestämiseksi kaikilla hyvinvointialueilla säädettäisiin kelpoisuudesta ja tehtävistä yhdenmukaisesti laissa.

En ryhdy nyt lukemaan kaikkia näitä pykäläkohtia muilta osin kuin 8 §:ssä kuvatus vammaisasiavastaavan tehtävien osalta. Muutoin tämä lakialoite on lähes samanlainen kuin hallituksen esitys 300/2022, pykäläin on ainoastaan lisätty potilas- ja sosiaaliasiavastaavan rinnalle vammaisasiavastaava. 8 §:ään tulisi uutena asiana vammaisasiavastaavan tehtäväkuvaus seuraavasti:

”Vammaisasiavastaavan tehtävänä on:

- 1) edistää, seurata ja selvittää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista muihin hyvinvointialueen asukkaisiin nähden sekä tiedottaa ja raportoida toimenpiteistä;
- 2) ohjata ja neuvoa vammaisia henkilöitä ja heidän läheisiään vammaisuuteen ja vammaisten oikeuksiin liittyvissä kysymyksissä;
- 3) edistää hyvinvointialueen palvelujen saavutettavuutta sekä myönteistä asennoitumista vammaisuutta ja esteettömyyttä kohtaan;
- 4) tiedottaa ja kouluttaa vammaisten oikeuksista;
- 5) koota tietoa vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumisesta ja kehityksestä palveluissa;
- 6) neuvoa, miten kantelu, oikaisuvaatimus, valitus, vahingonkorvausvaatimus tai muu vammaisten asiakkaan oikeusturvaan liittyvä asia voidaan panna vireille toimivaltaisessa viranomaisessa; sekä
- 7) toimia 1—6 kohdissa säädettyjen tehtäviensä lisäksi muutenkin vammaisten oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.” — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 148/2022 vp

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia esittelystä. — Edustaja Risikko, olkaa hyvä.

17.38 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Mäkisalo-Ropponen on täällä tehnyt lakialoitteen laiksi potilasasiavastaavista, sosiaaliasiavastaavista ja vammaisasiavastaavista. Hän tuossa kertoikin, että tässä erityisesti olisi lisäys hallituksen esitykseen 300/2022, joka on nyt tällä hetkellä täällä eduskunnassa käsiteltävänä, ja tähän tulisi lisäyksenä vammaisasiavastaava ja hänen tehtävänsä liittyvät tehtävät. Minä kannatan sitä lämpimästi. Tokihan lähtökohta tässä hallituksen perusesityksessä on varmasti se, että vammaisten asiat tulisivat käsiteltyä myöskin potilasasiavastaavan tai sosiaaliasiavastaavan puitteissa näiden taholta, mutta että nämä vammaistenkin asiat sitten varmasti tulisivat käsiteltyä, niin pidän tätä hyvin hyvänä esityksenä.

Haluan käyttää tässä kuitenkin puheenvuoron sitten myöskin itse tästä hallituksen esityksestä, tästä laista potilas- ja sosiaaliasiavastaavan tehtävästä. Siihenhän tuli tämä nimikemuutos, eli ne olivat aikoinansa potilas- ja sosiaaliasiamiehiä, mutta nyt tuli tämä muutos tähän nimikkeeseen. Kovin paljon tehtävät eivät muuttuneet, ja siitä minä olenkin tosi huolissani.

Kun täällä on myöskin sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan jäseniä paikalla, niin minä toivoin, että nyt kun te lähdette käsittelemään tätä hallituksen esitystä, kiinnitettäisiin huomiota tähän: siellä on vedottu vain siihen, että yleinen ohjaus ja neuvonta olisivat näitten potilas- ja sosiaaliasiavastaavien tehtäviä, mutta kuitenkin kun olen paljon tehnyt työtä, yhteistyötä potilasasiamiesten ja sosiaaliasiamiesten kanssa — siis nykyisillä nimikkeillä olevien kanssa — niin he sanovat, että suurin osa heidän työstään menee potilas-, asiakas- ja lääkevahinkoasioissa neuvontaan ja näitten kanteluitten ja oikaisuvaatimusten tekemiseen ja avustamiseen siinä, siis näiden hakemusten ja kanteluitten ja oikaisuvaatimusten tekemisen avustamiseen. Sitä ei ole huomioitu siellä hallituksen esityksessä lainkaan, ja nyt jos menee tällä lailla kuin tämä hallituksen esitys täällä talossa on, niin se tarkoittaa sitä, että näille sosiaali- ja potilasasiavastaaville ei tule resursseja. Koska siellä ei ole määritelty sitä tehtäväksi, niin sitä ei myöskään resursoida. Siitä syystä minä oikeasti toivon, että te rohkeasti nyt muutatte sitä lakiesitystä siihen, mitä nämä potilasasiavastaavien ja sosiaaliasiavastaavien tehtävät eli nykyiset potilas- ja sosiaaliasiamiesten tehtävät todellisuudessa ovat. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Mäkisalo-Ropponen, olkaa hyvä.

17.41 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Kiitos, puhemies! Kuten edustaja Risikkokin sanoi ja kuten omassa esittelypuheenvuorossani toin esille, niin realiteetti on, että vammaiset henkilöt kokevat tällä hetkellä, etteivät potilas- ja sosiaaliasiamiehet, tai tulevaisuudessa nämä -vastaavat, ole pystyneet huolehtimaan ja varmistamaan riittävästi vammaisten oikeuksien toteutumista. Siellä ei ole tietoa, siellä ei ole ymmärrystä, mitä erityispiirteitä vammaisuuteen liittyy. Nyt tämä asia pitäisi korjata, koska olemme YK:n vammaisoikeuksien sopimuksen ratifioineet, ja silloin tämä asia pitäisi ottaa vakavasti.

Nyt, kun siirrytään hyvinvointialueille, olisi niin otollinen aika lähteä tämä asia alun perin jo laittamaan kuntoon. Ja siksi minä toivon oikeasti, että sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Pöytäkirjan asiakohta PTK 148/2022 vp

voisi huomioida tämän lakialoitteen ja kenties myöskin vielä edustaja Risikon toiveet näistä resursseista ynnä muista tähän liittyvistä asioista. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Vielä edustaja Risikko, olkaa hyvä.

17.43 Paula Risikko kok: Kiitoksia, arvoisa puhemies! Ihan vain lisäyksenä tähän, että olen samaa mieltä, mitä edustaja Mäkisalo-Ropponen täällä on, ja tuon oman puheenvuoroni jälkiosa oli nimenomaan se, että mitkä ovat ne tehtävät. Ja kun kuulostelin sitten edustaja Mäkisalo-Ropposen kertomaa siitä, mitkä olisivat ne vammaisasiavastaavan tehtävät, niin siinä mentiin jo pidemmälle kuin mitä siellä on näillä sosiaaliasiavastaavalla ja potilasiasiavastaavalla. Ja nyt jos se tulisi tuossa muodossa, niin se kyllä edellyttäisi, että näiden kahden muunkin jo olemassa olevan tehtäviä sitten muutettaisiin, mutta minä toivoisin, että ne muutettaisiin nimenomaan niin — myöskin tässä vielä vahvistaisin tätä edustaja Mäkisalo-Ropposen esitystä siitä tehtävänkuvasta — että siellä olisivat nimenomaan nämä potilas-, asiakas- ja lääkevahinkoihin liittyvät neuvomiset ja avustamiset, koska se on tällä hetkellä se suurin työ, mikä niillä nykyisillä on. Minulle on perusteltu sosiaali- ja terveysministeriöstä, että sitä ei ole jätetty tästä laista sillä tavalla pois, vaan se mukailee nykylakia. Elikkä tästä ei ole jätetty tietenkään mitään pois, se mukailee todellakin sitä tämänhetkistä niin sanottua potilaslakia, mutta sehän kuitenkin vaatisi nimenomaan sen täydennyksen, mitä se todellinen työ on.

Ja kuka tästä hyötyisi, jos se nimenomaan niin tehtäisiin? Siitä hyötyisi se asiakas, potilas, ja tässä tapauksessa tietysti myöskin vammaiset henkilöt, kun saataisiin myöskin nämä vammaisasiavastaavat. Mutta mikäli tätä edustaja Mäkisalo-Ropposen mainitsemaa lisähenkilöä ei saada nyt sitten siihen, eli näitä vammaisasiavastaavia, niin toivon kyllä joka tapauksessa, että muutetaan sitä tehtävänkuvaa, koska se auttaa sitten niitä vammaisiakin henkilöitä, koska he ovat myöskin sitten sosiaalihuoltolain ja potilaslain mukaisia palvelujen tarvitsijoita. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.